

УДК 342.71/. 73+342.4 (477)

А.Б. МЕДВІДЬ, канд. юрид. наук, доцент, доцент кафедри теорії держави і права
Львівська комерційна академія, м. Львів

ПРАВОВА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПРАВ ТА ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ У КОНСТИТУЦІЙНИХ АКТАХ ТА ЇХ ПРОЕКТАХ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ РЕСПУБЛІКИ 1917—1921 років

Ключові слова: права людини та основоположні свободи, Конституція Української Народної Республіки 1918 р., «Проект Правительственной Комісії по виробленню Конституції Української Держави» 1920 р., «Проект Конституції — Основних Державних Законів Української Народної Республіки» професора Оттона Ейхельмана 1921 р.

Досліджено обсяг та форму закріплення прав людини та основоположних свобод у конституційних актах та їх проектах Української Народної Республіки 1917—1921 рр. У межах цього, на основі європейських стандартів гарантування прав та свобод людини, детально аналізується зміст третього та четвертого Універсалів Української Центральної Ради 1917 та 1918 рр., Конституції Української Народної Республіки 1918 р., а також «Проекту Правительственной Комісії по виробленню Конституції Української Держави» 1920 р. та «Проекту Конституції — Основних Державних Законів Української Народної Республіки» професора Оттона Ейхельмана 1921 р.

Вступ. Розвиток України як суверенної, демократичної, правової та соціальної держави та формування громадянського суспільства ставлять на порядок денний питання про зміст і механізм реального забезпечення у вітчизняній юридичній практиці прав та основоположних свобод людини. Ратифікація Верховною Радою України [1] Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [2] лише розпочала процес багаторівневої імплементації вказаного міжнародного акта в Українську правову систему. У даний час зазначений процес ще далеко не завершений, і попереду нас очікує кропітка повсякденна праця щодо забезпечення гідного та безпечного життя людини, створення можливостей для її самореалізації в різних сферах суспільного життя.

Саме цим і зумовлюється актуальність дослідження проблематики прав та свобод людини і громадянина загалом, та як інституту конституційного права України зокрема. Водночас даний науковий аналіз беззаперечно потрібно проводити з урахуванням історичного контексту, тобто, беручи до уваги національний та європейський досвід конституційної регламентації правового статусу особи.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Тематика прав та свобод людини і громадянина та етапів конституційного процесу в Україні вже тривалий час є предметом досліджень вітчизняних і зарубіжних науковців. У цих сферах правової науки накопичено значний масив бібліографічного матеріалу. Наприклад, у спеціальній літературі проблеми прав та свобод людини і громадянина у контексті загальних проблем історії та теорії держави і права, конституційного права і

державного будівництва та вітчизняного конституціоналізму розглядалися у працях таких науковців, як: В.Н. Денисов, В.І. Євінтов, Т.М. Заворотченко, Н.І. Карпачова, М.І. Козюбра, А.М. Колодій, М.П. Орзіх, В.Ф. Погорілко, Ж.М. Пустовіт, П.М. Рабінович, М.І. Ставнійчук, П.Б. Стецюк, Б.Й. Тищик, Ю.М. Тодика, О.Ф. Фрицький та ін.

Проте ціла низка питань щодо еволюції закріплення прав та основоположних свобод людини у вітчизняних конституційних актах та його відповідності європейським стандартам каталогу прав особи залишаються майже не дослідженими, що негативно позначається на можливості їхнього розвитку у сьогоденні.

Мета дослідження. Зважаючи на це, дослідження рівня правової регламентації прав та основоположних свобод людини у конституційних актах та їх проектах Української Народної Республіки 1917—1921 рр. крізь призму європейських стандартів у цій сфері є актуальним напрямком дослідження сучасної науки конституційного права та визначено метою даної наукової розвідки.

Результати дослідження. Встановлення власної державності народом України у 1917—1920 рр. було переломним періодом у багатовіковій боротьбі за волю та незалежність. Центральна Рада — представницький орган України, створений у березні 1917 р. у Києві, та інші органи започаткували процес створення Української державності і права. Серед інших важливих заходів почали творитися засади українського конституціоналізму [3, С. 134].

У даному контексті заслуговують нашої уваги окремі письмові пам'ятки Української Народної Республіки. Зокрема, III Універсал Української Центральної Ради від 7 листопада 1917 р. [4, С. 67], який скасовує на теренах Української Народної Республіки смертну кару і зазначає, що «суд на Україні повинен бути справедливий, відповідальний духові народу». Водночас наголошується, без встановлення спеціального кола осіб, що в Українській Народній Республіці має бути забезпечено «свободу слова, друку, віри, зібрань, союзів, страйків, недоторканости особи і мешкання, право і можливість уживання місцевих мов у зносинах з усіма установами» [4, С. 68]. При цьому автори III Універсалу вказують: «Український народ, що сам довгі літа боровшися за свою національну волю й нині її здобувши, буде твердо

охороняти волю національного розвитку всіх народностей, на Україні суших, ... признаємо національно-персональну автономію для забезпечення їм права і свободи самоврядування у справах їх національного життя» [4, С. 68].

Проголошуючи самостійність Української Народної Республіки у IV Універсалі від 9 січня 1918 р. [4, С. 70], Українська Центральна Рада серед іншого підтверджує всі демократичні свободи, встановлені III Універсалом, і закріплює право націй на національно-персональній автономії.

Більш розширений перелік прав та свобод людини закріплено у «Конституції Української Народної Республіки (Статуті про державний устрій, права і вільності УНР)» від 29 квітня 1918 р. [4, С. 73]. Даний конституційний акт був логічним результатом прагнення Українського народу до незалежності на початку ХХ століття та юридично закріплював відродження державності України. Конституцію Української Народної Республіки 1918 р. у науці визначають як перший основний закон серед європейських «конституцій другої хвилі» — конституції періоду між Першою і Другою світовими війнами, які принесли в теорію і практику конституціоналізму більш змістовний виклад інституту прав та свобод людини і громадянина, у тому числі і нові його підрозділи — блоки соціально-економічних та культурних прав та свобод, зафіксували більш демократичні виборчі системи та інші нові конституційні інститути [5, С. 43].

«Конституція Української Народної Республіки» 1918 р. складалася із восьми розділів: «Загальні постанови», «Права громадян України», «Органи влади Української Народної Республіки», «Всенародні Збори Української Народної Республіки», «Про Раду Народних Міністрів Української Народної Республіки», «Суд Української Народної Республіки», «Національні союзи», «Про часове припинення громадянських свобод», які разом налічували 83 параграфи. Зокрема, параграф 6 вказаного конституційного акта наголошував: «Націям України УНР дає право на впорядкування своїх культурних прав в національних межах». Тоді як права людини і громадянина були викладені у розділі II Конституції — «Права громадян України», де зазначалось: «Пр. 10. Позбавити громадянських прав громадянина УНР може тільки постанова Суду Республіки.

Пр. 11. ...Ніякої різниці в правах і обов'язках між чоловіком і жінкою право УНР не знає. Пр. 12. Громадяне в УНР рівні в своїх громадянських і політичних правах. Уродження, віра, національність, освіта, майно, оподаткування не дають ніяких привілеїв в них. Ніякі титули в актах і діловодстві УНР вживатися не можуть. Пр. 13. Громадянин УНР і ніхто інший не може бути затриманий на території її без судового наказу інакше, як на гарячій вчинку. Але і в такому разі він має бути випущений не пізніше, як за 24 години, коли суд не встановить якогось способу його затримання. Пр. 14. Громадянин УНР і ніхто інший на території її не може бути покараний смертю, ані відданий яким-небудь карам по тілу, або іншим актам, які понижують людську гідність, ані підпасти конфіскації майна, як карі. Пр. 15. Домашнє огнище признається недоторканим. Ніяка ревізія не може відбутися без судового наказу. В наглих випадках можуть органи правової охорони порушити недоторканість і без судового наказу; однак і в такому випадку має бути на жадання громадянина доставлений судовий наказ не далі, як на протязі 48 годин по довершенню ревізії. Пр. 16. Установлюється листова тайна. Органам державної влади не вільно відкривати листів без судового наказу інакше, як у випадках, законом означених. Пр. 17. Громадянин УНР і ніхто інший на території не може бути обмежений в правах слова, друку, сумління, організації, страйку, скільки він не переступає при тим постанов карного права. Пр. 18. Кожний громадянин УНР і всі інші на її території мають повну свободу перемін місця пробування. Пр. 19. Постанови параграфів 14, 16, 17, 18 і 19 не торкаються нормування спеціальними законами виїмкового стану, який можна встановляти лише кожен раз окремим законом...» [4, С. 73—74].

Водночас параграфи 79—81, 83 розділу VIII «Про тимчасове припинення громадянських свобод» Конституції УНР 1918 р. передбачали: «Пр. 79. У випадку державної конечности (під час війни або внутрішніх заворушень) можуть громадянські свободи бути частю обмежені, частю припинені. Пр. 80. Котрі громадянські свободи і в якій мірі мають бути тоді припинені, має означити спеціальний закон, виданий звичайним порядком. Пр. 81. Заведення тимчасового припинення громадянських свобод чи їх обмеження, у випадках та межах, предвид-

жених в параграфі 80 законами, ухвалюють Всенародні Збори... Пр. 83. Припинення громадянських свобод не може тривати довше, як три місяці, і продовження тоді повинні ухвалити Всенародні Збори» [4, С. 79].

Аналізуючи наведені положення, потрібно погодитись з думкою А. Яковліва, що Конституція УНР 1918 р. була створена на основі кращих європейських та американського зразків [6, С. 56]. Також доцільно відзначити прогресивність наведених норм та їхню відповідність передовим європейським ідеям гарантування прав людини та основоположних свобод на рівні національних конституційних актів даного періоду. Закріплення вказаних положень уже у другому розділі Основного закону (перший розділ — «Загальні постанови»), який передував розділам про організацію органів державної влади УНР, ще раз підкреслює те велике значення, яке надавалось українським законодавцем інституту прав людини, і свідчить про його розуміння на початку ХХ ст. важливості утвердження саме правової держави. І хоча де-юре розділ другий Конституції Української Народної Республіки 1918 р. має назву «Права громадян України», проте де-факто у ньому також закріплено і права та свободи людини.

Досліджуючи норми «Статуту про державний устрій, права і вільности УНР» доходимо висновку, що у них закріплюються такі права та свободи людини: право на життя (пр. 14), заборона катування (пр. 14), право на свободу та особисту недоторканість (пр. 13), право на повагу до приватного та сімейного життя (пр. 15, пр. 16), свобода думки, совісті та релігії (пр. 12, пр. 17), свобода вираження поглядів (пр. 17), свобода зібрань та об'єднань (пр. 17), заборона дискримінації (параграфи 6, 11, 12) та інші, які згодом склали основу Європейської Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року [2].

Також потрібно зазначити, що положення параграфу 19 та розділу VIII Конституції УНР щодо умов тимчасового обмеження або часткового припинення громадянських свобод демонструє високий ступінь відповідальності, з яким автори конституційного акта підходили до правової регламентації вказаного правового інституту. Розуміючи можливу необхідність у обмеженні громадянських свобод в особливі періоди життя держави, з метою збереження

суспільної рівноваги та громадського порядку у державі, законодавець прямо та вичерпно встановлює підстави, граничний строк таких обмежень та суб'єкта їх запровадження. Зокрема, параграф 79 Конституції УНР 1918 р. встановлює можливість таких обмежень лише «у випадку державної konieczности», а саме «під час війни або внутрішніх заворушень», параграфи 80 та 81 конституційного акта вказують, що обсяг обмеження громадянських свобод визначається виключно законами, ухваленими «Всенародними Зборами» (верховним законодавчим органом держави), тоді як параграф 83 визначає граничний тримісячний строк запровадження вказаних обмежень.

Крім цього, відзначимо, що Конституція Української Народної Республіки 1918 р. не оминає регламентації політичних прав громадян, у тому числі і права вільних виборів, що відповідно до Протоколу до Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 березня 1952 р. [7] включене до прав, гарантованих даною Конвенцією. Так, параграфи 11, 20, 21 та 27 Конституції УНР 1918 р. передбачають: «Пр. 11. Актова, громадянська і політична правомочність громадянина УНР починається з 20 літ... . Пр. 20. Лише громадяне УНР користуються з усієї повноти громадянських і політичних прав, беруть участь в орудуванню державним і місцевим життям через активну і пасивну участь у виборах до законодавчих установ і органів місцевого самоврядування. Пр. 21. Активне і пасивне право участі у виборах, як до законодавчих органів УНР, так і до всіх виборчих органів місцевого і громадянського самоврядування, мають всі громадяне УНР, коли їм до дня виконання виборчого акту вийде двадцять літ... . Пр. 27. Всенародні Збори вибираються загальним, рівним, безпосереднім, тайним і пропорціональним голосуванням всіх, хто користується громадянськими і політичними правами на Україні і в них судово не обмежений» [4, С. 73–75].

Аналізуючи правовий статус особи за нормами Конституції УНР 1918 р., В. Гончаренко відзначає високий ступінь демократичності вказаних норм [8, С. 66]. В. Речицький наголошує, що як історичний документ Конституція УНР 1918 р. продемонструвала значні теоретичні можливості українського лібералізму початку ХХ ст. Її творцями були гуманні політичні діячі, які демократично мислили і прагнули

створити правову модель справедливого суспільного устрою для всього населення України [6, С. 96]. П. Стецюк відносить Конституцію Української Народної Республіки 1918 р. до взірцевих конституцій даного періоду [5, С. 37], а Б. Тищик називає її повноцінною, новітньою, європейського зразка Конституцією [3, С. 134].

Зважаючи на викладене, потрібно вказати, що Конституція Української Народної Республіки — Статут про державний устрій, права і вільності УНР від 29 квітня 1918 р. — і сьогодні є не тільки джерелом історико-правових досліджень, а й предметом актуального аналізу, у тому числі і щодо конституційного закріплення правового статусу особи. При цьому її положення щодо регулювання прав та основоположних свобод людини були прогресивними для свого часу та повністю відповідали стандартам європейських «конституцій другої хвилі», які згодом знайшли своє закріплення на міжнародному рівні у Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 р.

Водночас зауважимо, що аналіз письмових пам'яток української державності початку ХХ століття засвідчує, що конституційно-правові пошуки оптимальної редакції Основного закону УНР, а отже і форми та змісту закріплення у ньому основних прав та свобод людини, не обмежилися Конституцією Української Народної Республіки від 29 квітня 1918 р.

У даному контексті цікавими є положення «Основного Державного Закону Української Народної Республіки. Проекту Правительственной Комісії по виробленню Конституції Української Держави», розробленого до жовтня 1920 року [4, С. 126] (на основі проекту конституції Всеукраїнської Національної Ради, підготованого С. Бараном [3, С. 137]), та «Проекту Конституції — Основних Державних Законів Української Народної Республіки» професора Оттона Ейхельмана 1921 року [4, С. 149]. Автори обох проектів пропонували запровадити більш широку конституційну регламентацію прав та свобод людини і громадянина у порівнянні з Конституцією УНР 1918 р.

До прикладу, даному питанню був присвячений розділ III «Проекту Правительственной Комісії по виробленню Конституції Української Держави», який мав назву «Права та обов'язки громадян». Вказаний розділ містив 41 артикул (з 13 о 53 включно), де, серед ін-

шого, зазначалось: «Арт. 15. Всі громадяне Української Держави, як чоловіки, так і жінки, без різниці віри, народности та походження, рівні перед законом... Жінка в Українській Державі має всі права цивільні та політичні нарівні з чоловіком. Арт. 18. Особиста вільність громадян забезпечується. Не можна нікого арештувати, ані піддати особистому трусу без наказу суду, за винятком охоплення на гарячому вчинку й у випадках, що їх передбачає закон та в спосіб, що його закон встановлює. Протягом наступних 48 годин належить арештованого доставити до відповідної судової влади, яка негайно рішає про його дальше задержання в арешті з зазначенням причин або звільняє з-під арешту. Арт. 19. Карне переслідування і вимір кари переводиться тільки на підставі існуючого закону. Ганебна кара і видалення українського громадянина за кордони Української Держави не дозволяється. Позбавлення цивільних та політичних прав, як міра кари, може бути тільки часовим. Арешт за борги не дозволяється. Арт. 20. Нікого не можна позбавити належного суду. Виняткові суди допускаються тільки у випадках, зазначених у законі. Арт. 21. Подружжя, як підстава законного життя, існування і розвою роду, стоїть під охороною закону. Арт. 23. Мешкання громадянина є недоторкане. Вхід до мешкання органів влади, домовий трус, одібрання листів, кореспонденції, документів, друків або інших рухомих речей відбувається тільки на підставі судового наказу на письмі та у випадках, що їх передбачає закон. Про вислід трусу належить видати заінтересованому копію протоколу. Арт. 24. Вільність сумління і віри забезпечується кожному... Арт. 27. Кожний громадянин має повну волю зміни місця побуту і перенесення своєї власності в межах держави. Арт. 29. Кожен громадянин має право вільного вибору професії та заробітку; обмеження в тім напрямі можна допустити тільки шляхом закону. Арт. 31. Забезпечується кожному вільність науки, навчання і наукових вислідів та дослідів. Арт. 33. Вільність думки в слові, письмі, друку та в образній формі належить кожному. Окремий закон забезпечить здійснення сих прав. Арт. 34. Забезпечується вільність преси... Арт. 35. Тайну листування і тайну кореспонденції забезпечується всім громадянам. Можна її порушити тільки на підставі судового наказу. Арт. 36. Людська праця, здоровля та жит-

тя стоять під охороною закону... Арт. 41. На кожного громадянина покладається, не порушуючи його особистої вільности, моральний обов'язок використати свої духовні та фізичні сили в спосіб, як того вимагає добро загалу. Арт. 42. Вільність національного і культурного розвою для громадян національних меншостей забезпечується у всіх відношеннях, що не суперечить єдності держави. Окремий закон визначить їх права в школі та публичному життю. Арт. 43. Приватна власність стоїть під охороною закону. Власність зобов'язує. Користування власністю мусить служити для добра загалу. Вивласнення, або обмеження приватної власності, може відбутися з огляду на державну, публичну чи суспільну потребу, або з економічних причин, а також в інтересах соціальної справедливості. Спосіб вивласнення, або обмеження приватної власності, як і форму та розмір справедливої винагороди, визначається в окремому законі. Арт. 47. Всі громадяне мають право засновувати спілки та товариства, як і скликати збори, що не перечать карним законам і публичному безпеченству. Окремий закон визначить порядок користування з сих прав. Арт. 53. Чужинці, що перебувають на території Української Держави, підлягають її законам на загальних для всіх підставах. Вони не користуються з політичних прав...» [4, С. 127—132].

Запропонована редакція проекту Конституції УНР, окрім відображення та певного розвитку положень Основного закону УНР 1918 р., щодо правового статусу людини та громадянина, передбачала і окремі новели. Так, пропонувалось безпосередньо на конституційному рівні гарантувати охорону життя та здоров'я людини (Арт. 36), її особисту свободу та недоторканність (Арт. 18) (хоча і відсутня пряма зборона смертної кари, як у Конституції УНР 1918 р.), заборону «видалення українського громадянина за кордони Української Держави» (Арт. 19), право на належний (справедливий) суд (Арт. 20), право на шлюб (Арт. 21) та інші, які згодом були гарантовані Європейською Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколами до неї.

Також автори «Проекту Правительственной Комісії» у багатьох випадках, розуміючи недоцільність занадто детальної регламентації окремих прав та свобод людини і громадянина на

конституційному рівні, прямо передбачають обов'язковість розвитку вказаних положень у так званих органічних законах, наприклад, артикули 18, 20, 23, 33, 43, 47 та інші. Це є позитивною ознакою і свідчить про особливу увагу авторів проекту до правової регламентації інституту прав людини та їх розуміння необхідності детального його закріплення для ефективного функціонування вказаного інституту в рамках правової держави та громадянського суспільства. «Проект Правительственной Комісії по виробленню Конституції Української Держави» 1920 р., так як і Конституція Української Народної Республіки 1918 р., визначав умови та порядок можливого тимчасового припинення дії гарантованих ним прав та свобод особи. Поряд із цим, на відміну від Конституції УНР 1918 р., «Проект Правительственной Комісії» чітко визначав перелік прав та свобод людини, дія яких може тимчасово припинитись. Зокрема, його артикул 52 до таких відносив: «Громадянські права особистої вільності (Арт. 23), тайни листування і кореспонденції (Арт. 35), вільності друку та преси (Арт. 33 і 34), вільності переселення і виселення (Арт. 27 і 28) і вільності зборів та товариств (Арт. 47).

Крім цього, «Правительственная» редакція Конституції УНР 1920 р. розширює коло випадків, що визначаються як можливі підстави для тимчасового припинення зазначених прав та свобод. Окрім «війни або внутрішніх заворушень», відповідно до Конституції УНР 1918 р., до таких випадків віднесено ситуації: «коли загрожує вибух війни, або на випадок ... масових протидержавних змов, що загрожують цілості держави, Основному Державному Закону, або публичному безпеченству» (Арт. 52). Також під впливом ведення не зовсім успішної перманентної війни з зовнішніми завоювниками певним чином змінюється процедура введення обмежень прав та свобод людини, у порівнянні з Конституцією УНР 1918 р., та не вказується максимальний строк їхньої дії. Так, прийняття даного рішення повинно здійснюватись не «законами ухваленими Всенародними Зборами» [35, С. 79], а «за підписом Голови Держави і Ради Міністрів, ... Воно повинно бути подано першому засіданню Державного Союму на його затвердження. Окремий закон про винятковий стан точно визначить переведення вище згаданих засад що до збільшення компетенції цивільної вла-

ди, або встановлення військової влади на місце цивільної» [35, С. 132].

Чітке визначення переліку прав та свобод людини, що підлягали тимчасовому припиненню, а також детальна регламентація процедури та підстав такого тимчасового припинення потрібно кваліфікувати як ще один позитив «Проекту Правительственной Комісії по виробленню Конституції Української Держави» 1920 року, зважаючи на її розробку у постійному воєнному стані держави. Наведені положення надавали б можливість уникнення зловживання прерогативою введення вказаних обмежень та додатково гарантували б дотримання усіх інших прав та свобод, обмеження яких не передбачалось.

Розглядаючи «Проект Конституції — Основних Державних Законів Української Народної Республіки» [4, С. 149] 1921 року професора-правознавця Київського університету Оттона Ейхельмана, який входив до урядів Української Народної Республіки та був захисником прав компактно проживаючих в Україні національних меншин [6, С. 45], треба відзначити таке. Перелік прав та свобод людини і громадянина містився у XV розділі вказаного проекту, що мав назву «Права і обов'язки громадян» і налічував 53 параграфи. Загалом обсяг та зміст правового статусу особи у даному проекті був цілком демократичним та подібним до положень «Проекту Правительственной Комісії». Специфічними ознаками проекту Конституції О. Ейхельмана є надання значної уваги питанню свободи віри та релігії, якому присвячується 11 параграфів (з 296 до 306 включно), де надзвичайно детально прописується право особи на вільний вибір та зміну віри та право функціонування різних релігій. Ще однією специфічною ознакою є встановлення у певних нормах проекту конституції, які гарантують ті чи інші права та свободи, правових санкцій за їхнє порушення. Наприклад, параграф 293 проекту, що є першим у розділі XV та гарантує «особисту свободу, а рівно ж всі права громадянина У.Н.Р., що витікають з цього принципу...», містить частину 4, яка вказує: «Всяке незаконне обмеження свободи особи чи то судовою, чи то адміністративною владою наражає винного на кару, не меншу як ув'язнення на півроку» [35, С. 210]. Аналогічні санкції наявні у параграфах 299 (заборона релігійної пропаганди), 320 (незаконний вхід

до помешкання), 331 (незаконне порушення таємниці листів, телеграм та розмов по телефону). Зауважимо, що у Проекті конституції УНР Отто Ейхельмана вперше у вітчизняному конституціоналізмі передбачалось гарантування таємниці телефонних розмов.

Висновки. Конституційні акти Української Народної Республіки, зокрема III Універсал Української Центральної Ради від 7 листопада 1917 р., IV Універсал Української Центральної Ради від 9 січня 1918 р., «Конституція Української Народної Республіки (Статут про державний устрій, права і вільності УНР)» від 29 квітня 1918 р., а також «Основний Державний Закон Української Народної Республіки. Проект Правительственої Комісії по виробленню Конституції Української Держави» 1920 року та «Проект Конституції — Основних Державних Законів Української Народної Республіки» професора Оттона Ейхельмана 1921 року з наукової точки зору становлять цінність як змістовні пам'ятки національної політико-правової думки загалом та вітчизняної доктрини конституційної регламентації правового статусу особи зокрема. Поряд із цим, їхні положення щодо регулювання прав та основоположних свобод людини були прогресивними на даному історичному етапі та повністю відповідали європейським стандартам, які згодом знайшли своє закріплення у Європейській Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Закон України «Про ратифікацію Конвенції про захист прав і основних свобод людини 1950 року. Першого протоколу та протоколів № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції» від 17 липня 1997 року № 475/97-ВР // *Голос України*. — 1997. — 24 липня.
2. *Європейська Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод від 1950 р.* [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Тищик Б. До питання про маловідомий проект конституції Української Народної Республіки 1920 р. / Б. Тищик // *Вісник Львівського університету. Серія юридична*. — 2013. — Вип. 57. — С. 134—145.

4. *Конституційні акти України 1917—1920.*: Невідомі конституції України / [відп. ред. Ю.Д. Прилюк]. — К. : Філософська і соціологічна думка, 1992. — 272 с.
5. *Стецюк П.Б.* Основи теорії конституції та конституціоналізму. Частина перша : Посібник для студентів. — Львів : Астролябія, 2004. — 232 с.
6. *Речицкий В.В.* Конституціоналізм. Украинский опыт / В.В. Речицкий // Харьковская правозащитная группа : худож.-оформитель Й. Гаврилюк. — Харків : Фолио, 1998. — 160 с.
7. *Перший* протокол Європейської конвенції про захист прав людини і основоположних свобод від 20 березня 1952 року // *Офіційний вісник України*. — 2006. — № 32. — ст. 2372.
8. *Гончаренко В.* Правовий статус населення України за Конституцією УСРР 1919 р. / В. Гончаренко // *Вісник Академії правових наук України*. — 2011. — № 4. — С. 58—69. — Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/vapnu_2011_4_8

REFERENCES

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1997), "Law of Ukraine About ratification of Convention for the protection of rights and basic freedoms of man of 1950. First protocol and protocols № 2, 4, 7 and 11 to Convention" from July, 17 1997", *Holos Ukrayiny*, vol. 24.07
2. Council of Europe (1950), "European Convention for the protection of human rights and fundamental freedoms", available at: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004
3. Tyshchuk B. (2013), "On the unknown draft of the 1920 Constitution of the Ukrainian People's Republic", *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya yurydychna*. vol. 57., pp. 134-145.
4. Prylyuk D. (1992), *Konstytutsiyni akty Ukrayiny 1917-1920: Nevidomi konstytutsiyni Ukrayiny* [Constitutional acts of Ukraine 1917-1920: Unknown constitutions of Ukraine], *Filosofs'ka i sotsiolohichna dumka*, Kyiv, Ukraine
5. Stetsyuk P.B. (2004), *Osnovy teoriyi konstytutsiyni ta konstytutsionalizmu. Chastyna persha: Posibnyk dlya studentiv* [Bases of theory of constitution and constitutionalism. Part is first: Manual for students], *Astrolyabiya*, L'viv, Ukraine
6. Rechytskyy V.V. (1998), *Konstytutsyonalyzm. Ukraynyskyy opyt* [Constitutionalism. Ukrainian experience], *Folyo Publ.*, Kharkiv, Ukraine
7. Council of Europe (1952), The first protocol of European convention for the protection of human rights and fundamental freedoms, *Ofitsiynyy visnyk Ukrayiny*, vol. 32, pp.453.
8. Honcharenko V. (2011), "Legal status of population of Ukraine on Constitution of Ukraine 1919", *Visnyk Akademiyi pravovykh nauk Ukrayiny*, vol. 4, pp. 58-69.

Надійшла 10.03.2016

А.Б. Медведь

Львовская коммерческая академия, г. Львов

**ПРАВОВАЯ РЕГЛАМЕНТАЦИЯ ПРАВ
И ОСНОВНЫХ СВОБОД ЧЕЛОВЕКА В
КОНСТИТУЦИОННЫХ АКТАХ И ИХ ПРОЕКТАХ
УКРАИНСКОЙ НАРОДНОЙ РЕСПУБЛИКИ
1917—1921 годов**

Исследуется объем и форма закрепления прав человека и основных свобод в конституционных актах и их проектах Украинской Народной Республики 1917—1921 гг. В рамках этого, на основе европейских стандартов обеспечения прав и свобод человека, детально анализируется содержание третьего и четвертого Универсалов Украинской Центральной Рады 1917 и 1918 г., Конституции Украинской Народной Республики 1918 г., а также «Проекта Правительственной Комиссии по выработке Конституции Украинского Государства» 1920 года и «Проекта Конституции — основных государственных законов Украинской Народной Республики» профессора Оттона Эйхельмана 1921 года.

Ключевые слова: права человека и основные свободы, Конституция Украинской Народной Республики 1918, «Проект Правительственной Комиссии по выработке Конституции Украинского Государства» 1920 года, «Проект Конституции — основных государственных законов Украинской Народной Республики» профессора Оттона Эйхельмана 1921 года.

A.B. Medvid

Lviv Academy of Commerce, Lviv

**LEGAL REGULATION OF HUMAN RIGHTS
AND FUNDAMENTAL FREEDOMS IN
CONSTITUTIONAL ACTS AND THEIR
DRAFTS OF THE UKRAINIAN PEOPLE'S
REPUBLIC 1917-1921**

In the article a volume and form of fixing of human rights and fundamental freedoms are investigated in constitutional acts and their drafts of The Ukrainian People's Republic 1917-1921. Within the limits of it, on the basis of the European standards of guaranteeing of human rights and fundamental freedoms, in detail maintenance of third and fourth Act of Ukrainian Central Rada is analysed 1917 and 1918, Constitutions of Ukrainian People's Republic in 1918, and also, to «Draft of Governmental Commission on making of Constitution of the Ukrainian State» in 1920 and «Draft of Constitution — Basic State Laws of Ukrainian Republic» of People's of professor O. Eykhel'man 1921.

Key words: human rights and fundamental freedoms, Constitution of The Ukrainian People's Republic 1918, «Draft of Governmental of Commission on making of Constitution of the Ukrainian State» of 1920, «Draft of Constitution — Basic State Laws of The Ukrainian People's Republic» of professor O. Eykhel'man 1921.